

PUL O'TKAZMALARI BO'YICHA BANK XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH

Ilmiy rahbar: A.Yuldashev

Abduqaxxorov Samandar Abduqodir o'g'li

Andijon davlat texnika instituti

Bank ishi va audit yo'nalishi K-55-22-guruh 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda pul o'tkazmalari bo'yicha bank xizmatlarining hozirgi holati tahlil qilinib, ularni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqilgan. Raqamli texnologiyalar, moliyaviy inklyuziya va xavfsizlik masalalari asosida bank xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: pul o'tkazmalari, bank xizmatlari, raqamli bank, moliyaviy texnologiyalar, to'lov tizimlari, fintech, transaktsiya.

Kirish. Zamonaviy iqtisodiyotda bank xizmatlari, xususan pul o'tkazmalari tizimi milliy va xalqaro savdo-iqtisodiy aloqalarning muhim tarkibiy qismiga aylangan. O'zbekiston Respublikasining moliyaviy sektori so'nggi yillarda jadal rivojlanib, raqamli to'lov tizimlari keng qo'llanila boshlandi. Biroq pul o'tkazmalari sohasidagi bank xizmatlari hali ham bir qator muammolar va cheklovlardan xoli emas. Ushbu maqolaning maqsadi — pul o'tkazmalari bo'yicha bank xizmatlarining zaif tomonlarini aniqlash va ularni takomillashtirish yo'llarini asoslashdir.

O'zbekistonda pul o'tkazmalari tizimi ikki yo'nalishda — ichki va xalqaro formatda — faoliyat yuritmoqda. Ichki pul o'tkazmalari asosan tijorat banklari, mobil ilovalar (Payme, Click, Uzum Bank va boshqalar) hamda pochta aloqa tizimi

orqali amalga oshirilmoqda. Xalqaro pul o'tkazmalari bo'yicha esa Western Union, MoneyGram kabi tizimlar keng tarqalgan bo'lib, so'nggi yillarda SWIFT tizimi orqali amalga oshiriladigan banklararo o'tkazmalar ham kuchayib bormoqda.

Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda O'zbekistonga kelgan pul o'tkazmalari hajmi 9 milliard AQSh dollaridan oshdi va bu ko'rsatkich YaIMning sezilarli ulushini tashkil etadi. Shuningdek, ichki raqamli to'lovlar hajmi ham yil sayin ortib bormoqda. Biroq bank xizmatlarining sifati, tezligi va qulayligi bo'yicha aholi o'rtasida norozilik holatlari hali ham kuzatilmoqda.

Pul o'tkazmalari sohasidagi bank xizmatlarida quyidagi asosiy muammolar mavjud:

Birinchidan, komissiya to'lovlarining yuqoriligi — ba'zi banklar va to'lov tizimlari pul o'tkazmalari uchun nisbatan yuqori komissiya talab qiladi, bu esa aholining bank xizmatlaridan foydalanish istagini pasaytiradi.

Ikkinchidan, texnik uzilishlar va tizim ishonchsizligi — ayniqsa bayram kunlari va pik soatlarida to'lov tizimlari ishlashida uzilishlar kuzatiladi, bu esa foydalanuvchilar ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, moliyaviy savodsizlik — aholining malum bir qismi bank xizmatlaridan to'liq foydalana olmaydi, chunki raqamli to'lov vositalari va ularning imkoniyatlari haqida yetarli ma'lumotga ega emas.

To'rtinchidan, kiberxavfsizlik xavflari — onlayn to'lovlar va pul o'tkazmalari jarayonida firibgarlik holatlari kuzatilmoqda, bu esa foydalanuvchilar ma'lumotlari va mablag'larining xavfsizligiga tahdid tug'diradi.

Pul o'tkazmalari bo'yicha bank xizmatlarini takomillashtirish uchun quyidagi chora-tadbirlar amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

Raqamli infratuzilmani kuchaytirish: Banklar bulut texnologiyalari va sun'iy intellektga asoslangan tizimlarni joriy etish orqali xizmat ko'rsatish sifatini va tizim barqarorligini oshirishi lozim. API integratsiyalar orqali turli to'lov platformalari o'rtasidagi ulanishni yanada kengaytirish maqsadga muvofiq.

Komissiya to'lovlarini optimallashtirish: Raqobatbardosh komissiya stavkalarini joriy etish va kichik miqdordagi o'tkazmalar uchun imtiyozli sharoitlar yaratish orqali bank xizmatlaridan foydalanuvchilar soni oshirilishi mumkin. Bu, o'z navbatida, banklarning umumiy daromadiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish: Bank xizmatlari va raqamli to'lovlar bo'yicha aholi o'rtasida keng ko'lamli targ'ibot ishlarini olib borish, mahalla va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda o'quv seminarlarini tashkil etish zarur.

Kiberxavfsizlikni mustahkamlash: Ikki bosqichli autentifikatsiya, biometrik identifikatsiya va real vaqtda firibgarlikni aniqlash tizimlari (fraud detection) joriy etilishi bank xizmatlarining xavfsizligini sezilarli darajada oshiradi. Bundan tashqari, foydalanuvchilarni shubhali operatsiyalar haqida tezkor xabardor qilish mexanizmlarini joriy etish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Open Banking konsepsiyasini rivojlantirish: Ochiq bank tizimiga o'tish orqali uchinchi tomon fintech kompaniyalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish, bu esa raqobatni kuchaytiradi va xizmatlar sifatini yaxshilaydi. O'zbekiston Markaziy banki bu yo'nalishdagi regulyatorlik bazasini takomillashtirishi maqsadga muvofiqdir.

Xulosa. Pul o'tkazmalari bo'yicha bank xizmatlarini takomillashtirish O'zbekiston moliya tizimini modernizatsiya qilishning ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Raqamli texnologiyalarni joriy etish, xavfsizlikni kuchaytirish, komissiya to'lovlarini optimallashtirish va aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali bank xizmatlaridan foydalanish darajasini oshirish va iqtisodiy

rivojlanishga hissa qo'shish mumkin. Ushbu chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish natijasida O'zbekiston bank tizimi xalqaro standartlarga to'liq mos keluvchi, raqobatbardosh va ishonchli tizimga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Banklar va bank faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. — Toshkent, 1996 (2023-yil tahririda).
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Yillik hisobot 2023. — Toshkent: O'zbekiston Markaziy banki, 2024.
3. Mirzayev A., Xolmatov B. Tijorat banklarida raqamli xizmatlarni rivojlantirish muammolari // Iqtisodiyot va moliya jurnali. — 2023. — №4. — B. 45–52.
4. Karimov Sh. O'zbekistonda to'lov tizimlari: holati va istiqbollari // Moliya. — 2022. — №6. — B. 18–25.
5. World Bank. Migration and Development Brief 38. Remittances Brave Global Headwinds. — Washington DC: World Bank, 2023.
6. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for Sound Management of Operational Risk. — Basel: BIS, 2021.
7. Turgunov M. Fintech va bank sektori integratsiyasi: O'zbekiston tajribasi // Raqamli iqtisodiyot. — 2023. — №2. — B. 33–40.